

KNJIŽNIČNI STEREOTIPI, NJIHOVA ŠTETNOST I NAČINI NJIHOVA POBIJANJA

Library stereotypes, their harmfulness and ways to refute them

Zorica Antulov

Sveučilišna knjižnica u Zadru

zantulov@unizd.hr

UDK / UDC **023.5: 316.647.8**

Pregledni rad / Review article

Priljeno / Received: 10.09.2020.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

388

Sažetak

Negativni stereotipi o knjižničarima problem su s kojim se knjižničarska struka već dulje vrijeme susreće. Na njihovu dugotrajnost ukazuju i brojni radovi pisani na ovu temu, kako noviji, tako i oni starijeg datuma, a na koje se ovaj rad referira. Smatra se da su širenju i utvrđivanju takvih stereotipa velikim dijelom pripomogli uglavnom negativni medijski prikazi. Nepoznavanje struke, s jedne strane, i vjerovanje ovakvim stereotipima, s druge, dovodi do negativnog doživljavanja struke u javnosti, lošijeg samopoimanja kod njenih djelatnika, a takva slika može utjecati i na slabije financiranje knjižnicâ. Iz ovih razloga, treba ukazati na činjenicu da je stereotip tek jedna, često neutemeljena slika entiteta te da on, ukoliko je negativan, nerijetko može biti i jako štetan. Ovaj se rad bavi pitanjem utemeljenosti i negativne obojanosti dvaju uvriježenih knjižničarskih stereotipa (stereotipnom poimanju knjižničarstva kao mahom ženske profesije i stereotipnom poimanju knjižničara kao njenih neuglednih i nekomunikativnih predstavnika), kao i pitanjem potrebe za njihovim pobijanjem.

Ključne riječi: knjižničari, negativni knjižnični stereotipi, profesionalnost

Summary

Negative stereotypes about librarians are a problem which librarian profession faces for a long time. Their longevity is also indicated by numerous papers written on this topic to which this paper refers. It is considered that establishing and spreading of negative stereotypes was largely influenced by negative media portrayal.

Incomprehension of the profession on the one hand and believing this stereotypes on the other, leads to negative perception of librarianship in public opinion which badly effects the public image that leads to lower self-concept with librarians and also can lead to less financing of libraries. Because of all this, it is important to note the fact that stereotype is just one, often unfounded perception which if it is bad, can frequently be harmful. This paper deals with the question of foundation about two negative stereotypes about librarians (stereotypical understanding of librarianship as mostly women profession and viewing librarians as unrepresentable and uncommunicative representatives of librarianship), as well the need of removing those stereotypes.

Keywords: librarians, negative stereotypes, professionalism

Uvod

Pojam „stereotip“ dolazi iz tiskarstva i odnosi se na metalnu pločicu odlivenu s matrice koja u procesu tiskanja omogućava reprodukciju, što je naknadno povezano i s reprodukcijom stvarnosti. Određenim skupinama ljudi koje imaju neku međusobnu poveznicu kao što je to: spol, dob, profesija, rasa, fizički izgled i sl., pripisuje se posjedovanje istih značajki.¹ Riječ je o pretjerano uopćenim i nerijetko banaliziranim mentalnim slikama ili stavovima koji su češće negativni nego pozitivni. Oni ponekad mogu biti više ili manje točni, no činjenica je da vrlo često nastaju iz nedovoljnog poznavanja teme na koju se referiraju te stoga iskrivljuju i našu predstavu stvarnosti, koju obično, radi lakše obrade informacija, znatno pojednostavljaju.² Smatra se da stereotipi nisu negativni sami po sebi, već tek onda kad su povezani s predrasudama i premda nije nemoguće, teško ih je mijenjati.³ Predrasude mogu biti do te mjere opasne da u iznimnim slučajevima dovode i do ekstremne mržnje te s njom povezanih ekstremnih (nasilničkih) oblika ponašanja. Manje dramatična, ali ipak iznimno negativna posljedica koja nerijetko prati predrasude je gubitak ili smanjenje samopoštovanja.⁴ Kad je riječ o negativnim

¹ Usp. Braim Vlahović, Goranka. Osvrt na okrugli stol posvećen temi Stereotipi o školskim knjižničarima. URL: <http://www.husk.hr/osvrt-na-okrugli-stol-posvecen-temi-stereotipi-o-skolskim-knjiznicarima> (2020-02-03)

² Usp. Stereotip. //Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd., Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036> (2020-08-01)

³ Usp. Braim Vlahović, Goranka. Nav. dj.

⁴ Usp. Aronson, Elliot; Wilson, Timothy D. ; Akert, Robin M. Socijalna psihologija. Zagreb: Mate, 2005. Str. 458.

stereotipima i predrasudama iz domene profesionalne pripadnosti, ovakav, negativan utjecaj na samopoštovanje može biti vrlo opasan jer nerijetko rezultira bezvoljnošću i gubitkom interesa za posao koji se obavlja te s time povezanim padom produktivnosti. Određeni negativni stereotipi prate gotovo svaku struku pa tako i knjižničarsku. Oni se odnose na sve vrste knjižnica, međutim, dublje se učvršćuju i imaju negativnije konotacije kod visokoškolskih, u odnosu na narodne knjižnice što će u radu biti pojašnjeno. O kojim je stereotipima riječ, imaju li i u kojoj mjeri veze sa stvarnošću te postoji li potreba i koji su načini njihova pobijanja, pitanja su kojima će se baviti ovaj rad.

Postojeći stereotipi o knjižničarima

Stereotipno doživljen knjižničar uglavnom je osoba ženskog spola. To je neugledna, nekomunikativna, začahurena i pomalo odbojna žena opsjednuta redom, hladnog strogog lica, čiji se posao svodi na slaganje knjiga na police, njihovo pečatiranje i ušutkavanje korisnika.⁵ Uglavnom je starije dobi, sa zalizanom punđom i naočalama, staromodno je odjevena (nosi udobne, odnosno ružne cipele)⁶, a obično baš i nema puno posla pa jako puno vremena provodi čitajući.⁷

Ukoliko je knjižničar ipak muškarac, i on ima slične osobine. Naime, stereotipno doživljen muškarac knjižničar također nosi naočale i neprestano ušutkava korisnike.⁸ Zbog odabira „ženske struke“ ponekad mu se pridodaju i homoseksualne osobine.⁹

Tijekom vremena dolazi do određenih promjena u stereotipnom doživljavanju knjižničara obaju spolova. O njima će kasnije u radu biti više riječi, no ovi stari, negativni stereotipi, drže se već preko stotinu godina.¹⁰ Česta su tema mnogih radova iz područja knjižničarstva, kako onih starijeg datuma, tako i mnogih novijih koji se na njih referiraju,

⁵ Usp. Radford, Marie L.; Radford, Gary P. Librarians and party girls: cultural studies and the meaning of the librarian. // *Library Quarterly* 73, 1(2003), str. 60. URL: <http://www.jstor.org/stable/4309620> (2020-04-04)

⁶ Usp. Jennings, Eric. The librarian stereotype: How librarians are damaging their image and profession, // *College & Undergraduate Libraries*, 23, 1(2016), str. 93-100. URL: <https://doi.org/10.1080/10691316.2016.1134241> (2020-04-04)

⁷ Usp. Micle, Maria. Stereotypes regarding libraries and librarians: an approach of Romanian school and academic libraries. // *Procedia – Social and Behavioral Sciences* 163, 19(2014), str. 94. DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.12.291 (2020-02-02)

⁸ Usp. Blackburn, Heidi. Gender Stereotypes Male Librarians Face Today". // *Criss Library Faculty Publications*. 12, 3 (2015), str. 1-2. URL: <https://digitalcommons.unomaha.edu/crisslibfacpub/18> (2020-02-04)

⁹ Usp. Keer, Gretchen; Carlos, Andrew. The STEREOTYPE Stereotype // *American Libraries*, 46, 11/12 (2015), str. 41-42. URL: <https://www.jstor.org/stable/24604301> (2020-28-05)

¹⁰ Usp. Jennings, Eric. Nav. dj., str. 95.

ali ih i nadopunjavaju navodeći pritom promjene koje su tijekom vremena uočene (npr. E. Jennings, *The librarian stereotype: How librarians are damaging their image and profession*;¹¹ M. Micle, *Stereotypes regarding libraries and librarians: an approach of Romanian school and academic libraries*¹², H. Blackburn, *Gender Stereotypes Male Librarians Face Today*¹³ i dr.).

Budući da čine osnovu spomenutog negativnog stereotipa, a u svrhu njegova boljeg razumijevanja, žensko određenje knjižničara, njihova neuglednost kao i pridodana im nekomunikativnost, traže dodatna obrazloženja pa će u ovom dijelu rada o njima biti više riječi.

STEREOTIP 1. Knjižničar je „ona“ (knjižničarstvo kao mahom ženska profesija)

U istraživanju provedenom među predškolskom djecom na uzorku od stotinu slikovnica u kojima se ukupno spominju 124 različita zanimanja, a čiji je cilj (među ostalim) bio istražiti u kojem se omjeru u slikovnicama pojavljuju žene i muškarci u obavljanju određenih zanimanja, utvrđeno je da zanimanje knjižničar (uz balerinu, cvjećaricu, frizerku i još nekoliko zanimanja) ulazi u skupinu onih 9% zanimanja koja u slikovnicama nemaju muški rod.¹⁴ Naime, knjižničar je u njima uvijek knjižničarka. Ovakav rezultat možda i nije slučajnost. Kako u svjetskim, tako i u hrvatskim knjižnicama, žene zaista čine većinu zaposlenika knjižnica, što će u nastavku biti detaljnije prikazano.

Ako uzmemo u obzir spoznaju da je knjižničarstvo nekoć bilo gotovo isključivo muško zanimanje, naime još su 1870. godine 80% knjižničara činili muškarci,¹⁵ možemo se zapitati kako je do toga došlo. Smatra se kako uzrok leži u sve većoj popularizaciji bankarstva do koje dolazi u drugoj polovici 18. st. i istovremenoj pojavi feminizma. Muškarci se počinju okretati profesijama povezanim uz stvaranje kapitala, dok uredski poslovi sve više postaju rezervirani za žene. Upravo se to dogodilo i s knjižničnom profesijom. Naime, već 1900. godine 80% svih knjižničara bile su žene.¹⁶

¹¹ Usp. Isto.

¹² Usp. Micle, Maria. Nav. dj., str. 93-98.

¹³ Usp. Blackburn, Heidi. Nav. dj., str. 1-2.

¹⁴ Usp. Kolega, Maja; Ramljak, Ozana; Belamarić, Jasna. ŠTO ĆU BITI KAD ODRASTEM? Analiza zanimanja u dječjim slikovnicama. // *Magistra* 1adertina 6, 6 (2011), str. 50.

¹⁵ Usp. Passet, Joanne E. "Men in a Feminized Profession: The Male Librarian, 1887-1921." // *Libraries & Culture* 28, 4 (1993), str. 386. URL: <https://www.jstor.org/stable/25542592> (2020-06-07)

¹⁶ Usp. Isto.

Mada porast nije velik, posljednjih se godina ipak bilježi povećanje broja knjižničara muškog spola. Na to ukazuje i usporedba statističkih podataka Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske iz 1994. i onih prikupljenih 2013. godine. Podaci iz 1994. godine pokazuju da su 88,2% od ukupnog broja knjižničara bile žene, a 11,8% - muškarci,¹⁷ dok je prema statističkim podacima iz 2013. godine postotak knjižničara muškog spola iznosio 16,1%, što je povećanje od 4,3% u odnosu na stanje iz 1994. godine.¹⁸ Podaci Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske iz 2019. godine ukazuju da broj knjižničara muškaraca i dalje nastavlja pomalo rasti. Naime, od ukupno 4.214 knjižničara, 719 njih bili su muškarci (17%), a 3.495 žene (83%).¹⁹

Na porast broja muških knjižničara ukazuju i podaci Američkog zavoda za statistiku rada (USBLS). Prema njima, knjižničarska profesija 2012. godine bilježi porast broja muških knjižničara za čak 48% u odnosu na 1980. godinu, a smatra se da će s vremenom on biti još izraženiji.²⁰

Pa ipak, bez obzira na zabilježen porast muških knjižničara, ostaje činjenica kako knjižničar u praksi u većini slučajeva ipak jest žena.

Budući da se svugdje u svijetu za ovo zanimanje žene i danas opredjeljuju češće od muškaraca, možemo postaviti pitanje zašto je to tako, tj. koji je uzrok većoj zainteresiranosti žena za ovo zvanje u odnosu na muškarce. Kao jedan od razloga navodi se sad već povijesno uvjetovana feminiziranost profesije zbog koje mnogi muškarci apriori odbijaju bavljenje njome,²¹ iako brojna istraživanja pokazuju kako oni, ukoliko ipak odaberu ovo zanimanje, imaju veću mogućnost napredovanja i zauzimaju „više“ pozicije od svojih kolegica.²²

¹⁷ Usp. Horvat, Aleksandra. Školovanje knjižničara u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1-2(1996), str.139.

¹⁸ Usp. Knjižnice u 2013. // Priopćenje 51, 8.3.1. (30. travnja, 2015). URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/08-03-01_01_2014.htm (2020-08-08)

¹⁹ Usp. Knjižnice u 2019. // Priopćenje 57, 8.3.1. (11. rujna, 2020). URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/08-03-01_01_2020.htm(2020-08-08)

²⁰ Usp. Blackburn, Heidi. Nav. dj., str 1-2.

²¹ Usp. Isto.

²² Usp. Pho, Annie; Masland ,Turner. "The Revolution Will Not Be Stereotyped: Changing Perceptions through Diversity" // The Librarian Stereotype: Deconstructing Perceptions and Presentations of Information Work. Chicago, IL: Association of College & Research Libraries , 2014. Str. 260. URL: https://pdxscholar.library.pdx.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1164&context=ulib_fac (2020-07-04)

Nadalje, kao mogući uzrok navodi se i stav sociologa i drugih stručnjaka, po kojem žene uglavnom pokazuju pojačani interes te stoga i češće odabiru zanimanja iz područja obrazovanja, skrbi i kulture.²³

Uz ovakvo tumačenje po kojem knjižničarstvo ulazi u skupinu tzv. „ženskih“ zanimanja zbog rodnih, tj. spolno uvjetovanih interesa osobe, slika o knjižničarstvu kao ženskoj profesiji ima svoj izvor i u psihološkim testovima ličnosti iz pedesetih i šezdesetih godina u SAD, po kojima je knjižničarstvo ženska profesija zbog tzv. „ženskih“ karakteristika pripadnika struke bezobzira na spol. Tako je npr. ljubav prema knjizi smatrana jednom od takvih, „ženskih“ osobina. Budući da su ovi testovi zasnovani na stereotipnom i zastarjelom shvaćanju razlika između žena i muškaraca, smatra ih se kulturološki pristranima i u današnje vrijeme neupotrebljivima.²⁴

U društvu, je nadalje, dugo postojao uvriježen stav po kojem žene snižavaju status nekog zanimanja zato što je njihov status u društvu niži nego status suprotnog spola,²⁵ kao i stav po kojem one i same odabiru zanimanja koja su slabije plaćena i manje atraktivna od onih koje odabiru muškarci.²⁶ Ovakvi, neutemeljeni stavovi, ne idu u prilog ni knjižničarki, njenom profesionalnom ugledu i samopoimanju, ni knjižničarstvu kao struci. Premda je takav stav danas već pomalo zastario, veći broj znanstvenih i stručnih radova koji se bave ovom temom ukazuju kako diskriminacija žena na tržištu rada²⁷, a tako i u našoj profesiji,²⁸ još uvijek nije stvar daleke prošlosti.

Zbog činjenice da su u praksi, kao i u medijima, knjižničari zaista u većini slučajeva žene, možemo zaključiti da stereotip ima dodira sa stvarnim stanjem (premda se postupnim povećanjem broja muških knjižničara, o čemu govore i u radu spomenuti podaci, ta slika pomalo mijenja). Međutim, treba izričito istaknuti kako stav o feminiziranosti profesije zbog njenih (u radu prethodno spomenutih) „ženskih“ osobina,²⁹

²³ Usp. Pšenica, Davorka; Radovčić, Slobodanka. Knjižničarstvo danas: društvena važnost, ugled i status. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1-2(1996), str. 95.

²⁴ Usp. Horvat, Aleksandra. Profesionalizacija bibliotekarskog zanimanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32, 1-4 (1989), str. 107.

²⁵ Usp. Asheim, Lester. Librarians as professionals. // Library trends 27(1978/79). Citirano prema: Horvat, Aleksandra. Profesionalizacija bibliotekarskog zanimanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32, 1-4 (1989), str. 107.

²⁶ Usp. Pšenica, Davorka; Radovčić, Slobodanka. Nav. dj., str.95.

²⁷ Usp. Vučemilović, Vesna. Diskriminacija žena na tržištu rada s osvrtom na Hrvatsku. // Praktični menadžment, 2,2 (2011), str. 68-71. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/107057> (2021-04-01)

²⁸ Usp. Usp. Pho, Annie; Masland, Turner. Nav. dj. str. 260.

²⁹ Usp. Horvat, Aleksandra. Nav. dj. str. 107.

bezobzira na spol knjižničara, može biti uvredljiv i definitivno se ne može smatrati valjanim.

STEREOTIP 2. Neuglednost i nekomunikativnost knjižničara

Smatra se da je formiranje društveno prihvaćenih stereotipa o knjižničarima kao neuglednim i nekomunikativnim osobama velikim dijelom uvjetovano načinom na koji su oni prikazivani u filmskim, literarnim i raznim drugim umjetničkim prikazima. Kao glavni razlog takvih medijskih prikaza najčešće se navodi nepoznavanje struke od strane javnosti, odnosno njena „nevidljivost“, koju i sami knjižničari nerijetko vide kao vodeći statusni problem struke.³⁰

Mada se u novije vrijeme slika knjižničara u medijima pomalo mijenja, oni su ipak, u najvećem broju slučajeva, predstavljeni kroz već spomenuti negativni stereotip. Govoreći općenito o slici žene u medijima, često se susrećemo s problemom pretjerane važnosti njenog fizičkog izgleda u odnosu na njene intelektualne sposobnosti.³¹ Međutim, govoreći o slici žene knjižničarke u medijima (a rečeno je da je knjižničar najčešće „ona“), situacija je nešto drugačija. Uglavnom se susrećemo sa iznimno inteligentnom, ali, kao što je spomenuto, istovremeno i nekomunikativnom te u potpunosti aseksualnom ženom. Medijski prikaz hladne i suzdržane knjižničarke Mary iz filma „It’s a wonderful life“ smatra se najbližim uvriježenom stereotipu o njoj.³² Noviji filmski prikazi daju nešto bolju sliku, međutim, oni su ipak daleko rjeđi od onih u kojima je prisutna ovakva, negativna stereotipna slika.

Ukoliko je knjižničar ipak muškarac, nerijetko ga prati stereotip neambiciozne osobe aljkavog izgleda, bez socijalnih vještina, koja ovu struku odabire jer nema sposobnosti i vještina ni za jednu drugu.³³ Otkloni od postojećeg negativnog stereotipa o muškarcu knjižničaru također postoje. Dapače, sve su češći. Neki od takvih, novijih stereotipa, zapravo su i vrlo ugodni pa čak i laskavi. Od mirnog, plahog, povučenog

³⁰ Usp. Kunštek, Dubravka. Knjižničari i društvo: status knjižničara kao pokazatelj stava društva prema struci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1-2 (1996), str.7.

³¹ Usp. Lubina, Tihana; Brkić Klmpak, Ivana. Rodni stereotipi: objektivizacija ženskog lika u medijima. // Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J.J. Strossmayera u Osijeku, 30, 2 (2014), str. 213-233. URL: <https://hrcak.srce.hr/130938> (2020-02-02)

³² Usp. Luthmann, Abigail. Librarians, professionalism and image: stereotype and reality. // Library Review 56, 9(2007), str.776. DOI 10.1108/00242530710831211 (2020-02-02)

³³ Usp. Carmichael, James V. The male librarian and the feminine image: a survey of stereotype, status and gender perceptions.// Library and Information Science Research. 14(1992). URL: https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/J_Carmichael_Male_1992.pdf (2020-02-02)

muškarca, knjižničar sve češće u medijskim prikazima postaje interesantan avanturist, inteligentan i spreman na izazove³⁴, a u novije mu se vrijeme, zbog većeg razvoja tehnologije, pridaju i osobine vrhunskog računalnog stručnjaka.³⁵

Važno je istaknuti da se utjecaj medijskih prikaza, i onih pozitivnih, ali isto tako i onih negativnih, na doživljaj i shvaćanje društva i svijeta oko sebe ne smije podcijeniti. Mediji mogu oblikovati mišljenje pojedinaca i utjecati na šire društveno mišljenje u izuzetno visokoj mjeri. Prema De Kerckhu „različite tehnologije djeluju do te mjere da snažno utječu na formiranje načina čovjekova razmišljanja. On kaže da mediji djeluju na sam mozak ostavljajući tragove na fiziološkom i psihološkom planu u vidu nove kognitivne (re)organizacije.“³⁶ Iz ovog je razloga shvatljivo da često ponavljana loša medijska slika o knjižničarima (a kakva je ona u prošlosti bila) nije tek jedan zanemariv prikaz. Uz spomenutu neuglednost, kao tipično stereotipno određenje knjižničara u starim medijskim prikazima ističe se i njihova nekomunikativnost.

Prema nekim, sad već starijim mišljenjima, glavni se razlog stereotipa o nekomunikativnosti (kao i stereotipa općenito) krio u nepoznavanju struke,³⁷ a poznato je kako je još Sokrat u neznanju vidio razlog svih nedaća i osnovu svih zabluda.³⁸

O nepoznavanju struke od strane javnosti svjedočili su i rezultati upitnika koji su među knjižničarima proveli H. Prins i W. de Gier.³⁹ Među tvrdnje koje su postigle najviši stupanj suglasnosti knjižničara o uzrocima niskog statusa struke ulazile su i one kako javnost nema uvida i znanja o radu knjižnica, nije upoznata s njihovom društvenom odgovornošću kao ni sa financijskom i osobnom odgovornošću u vođenju knjižnica. Kao glavni problem knjižničari su istaknuli upravo nevidljivost struke, odnosno činjenicu da politička tijela i šira javnost ne znaju ništa o zbivanjima u knjižnično/informacijskom poslu.⁴⁰ Također, i u današnje vrijeme kad se knjižnice sve više otvaraju javnosti, nepoznanica (tišina, šutnja) kojom su obavijene pojedine knjižnice, može stvoriti sliku o

³⁴ Usp. Rudolph, Megan Anne. Librarians in film: a changing stereotype, 2008. Str. 21.

URL: <http://ils.unc.edu/MSpapers/3413.pdf> (2020-06-01)

³⁵ Usp. Isto, str. 24.

³⁶ Valković, Jerko. Utjecaj medija na socijalizaciju. // Riječki teološki časopis 47, 1 (2016), str. 109.

<https://hrcak.srce.hr/170107> (2020-07-01)

³⁷ Usp. Kunštek, Dubravka. Nav. dj., str. 5-8.

³⁸ Usp. Bazdan, Zdravko. Neznanje kao faktor zaustavljanja pozitivnog trenda u razvoju ljudskih prava i moguće posljedice – mjereno linijom 4 // Zbornik Sveučilišta u Dubrovniku, 2 (2015), Str. 2. URL:

<https://hrcak.srce.hr/149787> (2020-01-03)

³⁹ Usp. Kunštek, Dubravka. Nav. dj., str. 5-8.

⁴⁰ Usp. Isto., str. 7.

knjižnici kao tihom i tajanstvenom prostoru, a takva se potom prenosi i na javnu sliku knjižničara kao njenih predstavnika te pogoduje stvaranju negativnih knjižničnih stereotipa. Tako npr., za razliku od narodnih knjižnica koje sve češće postaju dnevni boravci svojih korisnika, njihovo blisko, zabavno i ugodno „treće mjesto“⁴¹, uz visokoškolske knjižnice se često veže osjećaj tzv. knjižničnog straha (knjižnična anksioznost)⁴² uzrokovanog upravo nepoznavanjem knjižnice i njenih usluga. B. Wildemuth ističe kako je najviši stupanj anksioznog stava spram knjižnica zabilježen upravo kod onih studenata koji su knjižnicu rijetko posjećivali.⁴³

U starijoj literaturi o knjižničnim stereotipima nailazimo i na stav po kojem su nekoć, osobito u antičko doba, kao malobrojne obrazovane osobe, knjižničari bili osobito cijenjeni, no kako izumom tiska struka pomalo gubi na ugledu. Naime, otvaranjem sve većeg broja knjižnica dolazi do zanemarivanja sadržajnih u korist formalnih aspekata knjižničnog poslovanja,⁴⁴ a u „poplavi“ novih knjiga knjižničari više ne uspijevaju iščitavati i proučavati sve knjige pa ih mnogi autori počinju doživljavati tek kao automate koji ravnodušno katalogiziraju knjige, a jedino za što mare jesu njihov naslov i veličina.⁴⁵

Tako shvaćenom knjižničaru komunikacijske kompetencije doista nisu potrebne. Međutim, stvarna je slika sasvim drugačija. Suvremeni knjižničar nije samo katalogizator, on je i informacijski stručnjak čija osobna razina informacijske pismenosti mora biti na visokoj razini. On mora biti sposoban pružiti pomoć korisnicima u procesu pronalaženja, vrednovanja i primjene informacija.⁴⁶ Da bi to mogao, njegove komunikacijske i socijalne kompetencije moraju biti visoko razvijene. Tako npr. govoreći o percepciji knjižničara tijekom informacijskog opismenjavanja studenata, N. Pagowsky i E. DeFrain primjećuju kako knjižničari koje studenti doživljavaju kao „tople“, polučuju bolje rezultate, odnosno,

⁴¹ Usp. Velagić, Zoran. Povijesnost koncepcije knjižničnog trećeg prostora. // Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova / 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj; uredile Dunja Marija Gabriel i Jelica Leščić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 30.

⁴² Usp. Wildemuth, Barbara. Library Anxiety Impedes College Students' Library Use, but May Be Alleviated Through Improved Bibliographic Instruction. // Evidence Based Library and Information Practice, 12, 4 (2017), str. 275-280. URL: <https://doi.org/10.18438/B8K082> (2021-01-02)

⁴³ Usp. Isto. str. 276.

⁴⁴ Usp. Kunštek, Dubravka. Nav. dj, str.4.

⁴⁵ Usp. Chaintreau, Anne-Marie; Lemaitre, Rene. Funny libraries... // The image of the library: studies and views from several countries: collection of papers. / ed. by Valeria D. Stelmakh. Haifa: University of Haifa, 1994. Str. 45.

⁴⁶ Usp. Ivančić Medved, Ivana. Knjižničar i karijera. // Knjižničarstvo 17, 2 (2013), str. 81. URL: http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2014/05/228_Ivancic-Medved_2013_2.pdf (2020-07-08)

kako takvi knjižničari pozitivno utječu na stjecanje njihovih informacijskih kompetencija. Međutim, ističu i kako se knjižničare općenito uglavnom ipak doživljava kao daleke, neprijateljski raspoložene i introvertirane, dakle „hladne“.⁴⁷

Slabo znanje o struci, nepoznavanje važnosti posla koji se u knjižnicama obavlja i usluga koje se pružaju korisnicima, u kombinaciji s doživljavanjem knjižničara kao njenih hladnih i dalekih predstavnika, pogoduje održavanju starih negativnih stereotipa. Neke se od njih možda može i ignorirati. Međutim, budući da se veći dio posla koji se u knjižnicama obavlja temelji upravo na izuzetno razvijenim komunikacijskim kompetencijama, stereotip o nekomunikativnosti knjižničara može se i mora sustavno pobijati.

Pitanje potrebe za pobijanjem stereotipa

Budući da stari negativni stereotipi mogu nanijeti istinsku štetu onoj grupaciji na koju su usmjereni, postoji stav kako ni negativne stereotipe o knjižničarima ne treba shvaćati samo kao dosadne ili šaljive ilustracije nas samih. Dapače, trebamo biti svjesni da oni snažno utječu na sliku struke i, sukladno tome, poštovanje koje joj se pruža.⁴⁸

U suvremenoj se stručnoj literaturi nailazi na različita, često čak i oprečna razmišljanja o potrebi pobijanja postojećih knjižničnih stereotipa. Uz stav kako je stereotipe najbolje ignorirati, javlja se i onaj po kojem se oni ne smiju ignorirati, štoviše, kako o njima treba potpuno otvoreno progovoriti. Pritom se javljaju i različiti prijedlozi vezani uz njihovo pobijanje o kojima će u daljnjem tekstu biti riječi.

MOGUĆI NAČINI POBIJANJA NEGATIVNIH STEREOTIPA O KNJIŽNIČARIMA

a) STVARANJE LJEPŠEG IMIDŽA (bolje slike u javnosti)

Samopotvrđivanje i opravdavanje u svrhu uklanjanja negativnih stereotipa prikazivanjem svoje zanimljivosti i suvremenosti, bilo kroz osobne hobije (nerijetko neobične, zanimljive javnosti i pomalo alternativne kao što su npr. trbušni ples, *rock* glazba i sl.), bilo kroz atraktivan ili alternativno zanimljiv vanjski izgled (npr. tetovaže na tijelu) i sl., sve se češće koristi kao oblik borbe protiv negativnih stereotipa o

⁴⁷ Usp. Pagowsky, Nicole; DeFrain, Erica. "Ice Ice Baby: Are Librarian Stereotypes Freezing Us out of Instruction?" // *Library with the Lead Pipe* 3 (2014). URL:

<http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2014/ice-ice-baby-2/> (2020-03-02)

⁴⁸Usp. Isto.

knjižničarima.⁴⁹ U tu se svrhu danas često koristi i suvremena tehnologija. Alternativni prikaz odijevanja knjižničara na kakav možemo naići na pojedinim mrežnim stranicama (npr. www.librarianwardrobe.com) kako bi se javnosti pokazalo da suvremeni knjižničari ne odgovaraju stereotipnoj slici o njima, upotreba društvenih medija za raspravu o ovoj temi (npr. #critlib na Twitteru) i sl. samo su neki od načina na koje se nastoje uvesti radikalne promjene imidža knjižničara u očima javnosti.⁵⁰

Međutim, i smislenost pokušaja stvaranja takvog, novog imidža knjižničara, sve češće postaje predmetom istraživanja. Jedno takvo istraživanje utjecaja vanjskog izgleda, tj. imidža osobe na njenu percepciju u javnosti, proveli su među studentima M. Langridge, C. Riggi i A. Schultz.⁵¹ Studentima su bile ponuđene fotografije knjižničara različitih fizičkih karakteristika i s očitim razlikama u imidžu i odijevanju. Rezultati ovog istraživanja upućuju na to da odjeća ipak nema veće veze s vanjskom percepcijom o pristupačnosti knjižničara. Međutim, oni pokazuju i kako garderobu i stil odijevanja studenti ne smatraju baš uvijek tako nebitnom stavkom u vanjskom doživljavanju osobe kao što je to zabilježeno u navedenom slučaju. Tako npr., kad se govori o vanjskoj percepciji njih samih, studenti smatraju kako je odjeća jedan od važnijih načina samoizražavanja, kako utječe na njihovu vanjsku percepciju te ističu važnost brige o njoj.⁵²

Rezultati istraživanja o utjecaju vanjskog izgleda, odnosno vizualnog učinka knjižničara na korisnike, koje su proveli J. L. Bonnet i B. L. McAlexander, pokazuju kako je pozitivni učinak knjižničara na korisnike bio povezan isključivo s njihovim osmijehom, dok ostale vanjske osobine nisu imale većeg utjecaja.⁵³

⁴⁹ Usp. Dodds, Kathrin. Two steps forward and one step back: Has debunking librarian stereotype gone too far? // Midwest Popular Culture Association Conference. 2009, str. 1-9. URL: https://www.academia.edu/224999/Two_Steps_Forward_and_One_Step_Back_Has_Debunking_the_Librarian_Stereotype_Gone_Too_Far (2020-07-05)

⁵⁰ Usp. Jennings, Eric. Nav. dj., str. 96.

⁵¹ Usp. Langridge, Melissa; Riggi, Christine; Schultz, Allison. "Student Perceptions of Academic Librarians: The Influence of Pop Culture and Past Experience." // *The Librarian Stereotype: Deconstructing Perceptions and Presentations of Information Work* / edited by Nicole Pagowsky and Miriam Rigby. Chicago: American Library Association, 2014. Str. 229-255. URL: <https://library.niagara.edu/assets/langridgechapter.pdf> (2020-06-06).

⁵² Usp. Isto. Str. 239.

⁵³ Usp. Bonnet, Jennifer L.; McAlexander, Benjamin L. "How Do You Like Me Now?: An Image-Rating Study of Librarian Approachability." // *Imagine, Innovate, Inspire: The Proceedings of the ACRL 2013 Conference* / Edited by Dawn M. Mueller. Chicago: Association of College and Research Libraries Conference, 2013. Str. 266. URL: https://www.researchgate.net/publication/264373650_How_Do_You_Like_Me_Now_An_Image-Rating_Study_of_Librarian_Approachability (2020-06-06)

Da forsiranje alternativnog, tzv. „cool“ izgleda, korisnicima nije uvijek simpatično, već dapače, može djelovati odbijajuće, očito je i iz pojedinih odgovora korisnika zabilježenih u upitnicima koje u svom radu donosi E. Jennings.⁵⁴

Na temelju takvih odgovora i navedenih podataka nameće se razmišljanje kako stvaranje ljepšeg imidža knjižničara u javnosti nije naodmet, ali i da to ne bi smio biti jedini način borbe protiv stereotipa i nadasve, kako pritom ne smije biti pretjerivanja niti agresivnog nametanja takvog imidža.

b) STVARANJE NOVIH (LJEPŠIH) STEREOTIPA

Jedan od načina borbe protiv starih stereotipa je stvaranje novih, ljepših i ugodnijih. Suvremeni medijski prikazi donose ljepšu sliku knjižničara, nerijetko ih prikazujući kao zanimljive avanturiste, neobičnih, često alternativnih sklonosti. Kao što je spomenuto, i sami knjižničari teže stvaranju takve, ljepše slike te se prikazuju u skladu s ovakvim medijskim prikazima. Međutim, borba protiv starih stereotipa novima nije pravi put te predstavlja „dva koraka unatrag, a tek jedan unaprijed.“⁵⁵ Tako će npr. pokoji knjižničar možda zaista imati određene alternativne sklonosti i možda će od strane korisnika biti percipiran kao „cool“, međutim, neće ih imati svi knjižničari. Drugačije rečeno: svi smo mi individue te je bilo kakva generalizacija ovakve vrste nemoguća. Iz ovih su razloga i ovi novi stereotipi, koliko god laskavi bili, lijepe, ali ipak, lažne slike.

c) OTVARANJE KNJIŽNICA JAVNOSTI

Jedan od razloga zbog kojih su knjižničari u medijima, umjetničkim i sličnim prikazima, često predstavljeni upravo kroz svoj negativni stereotip, proizlazi iz već navedene teorije o nepoznavanju struke kao izvorištu krivih predodžbi o njoj i izvorištu negativnih stereotipa. Naime, upravo nepoznavanje knjižničarske struke može utjecati na snižavanje statusa profesije i stvaranje negativne slike knjižničara u javnosti.⁵⁶ Stereotip o odabiru knjižničarstva kao struke iz razloga što osoba nema dovoljno sposobnosti i znanja da odabere nešto drugo, izuzetno je uvredljiv za struku, može dovesti do njenog slabijeg statusa u društvu, utjecati na financiranje knjižnica kao i na njihovo slabije korištenje. Javlja se mišljenje po kojemu bi, iz ovih razloga, javnost trebala bolje upoznati struku. Budući da se povećanjem kontakata smanjuju razlike u uvjerenjima te se na taj način razbijaju i postojeći stereotipi, smatra se kako je upravo otvaranje knjižnica javnosti

⁵⁴ Usp. Jennings, Eric. Nav. dj., str. 97.

⁵⁵ Usp. Dodds, Kathrin. Nav. dj., str. 1-9.

⁵⁶ Usp. Kunštek, Dubravka. Nav. dj., str. 7.

dobar put prema promjeni negativnog javnog viđenja knjižnica i knjižničara. U visokoškolskim knjižnicama, uz koje se nerijetko veže izraženiji osjećaj tzv. „knjižnično straha“⁵⁷, nego kad je riječ o npr. narodnim knjižnicama, (o čemu je u ovom radu već bilo riječi, a o čemu na zanimljiv način govori i rad autorice Karen Antell *Why Do College Students Use Public Libraries? A Phenomenological Study*)⁵⁸ koji, kao i svaki neutemeljeni strah pogoduje predrasudama, predlaže se i dulje te češće boravljenje. Tako bi npr., s ciljem boljeg upoznavanja i razbijanja predrasuda o njima, studenti mogli volontirati u pripadajućim akademskim knjižnicama.⁵⁹ Budući da se na ovaj način djelatnike knjižnica upoznaje kroz njihov svakodnevni posao, onakve kakvi oni doista i jesu, bez uljepšavanja, ovo je put koji bi zaista mogao voditi ka razbijanju stereotipa. Međutim, pritom treba pripaziti da se kroz takvo otvaranje javnosti ne prijeđe u pretjerano samodokazivanje.

d) POVEĆANJE RAZNOLIKOSTI

Nedostatak raznolikosti u knjižnicama u posljednje se vrijeme sve češće navodi kao nešto što je u njima uočeno, što je negativno i što pogoduje opstajanju postojećih knjižničnih stereotipa i predrasuda.⁶⁰ Pod ovim se pojmom svojedobno pretpostavljao nedostatak muških knjižničara, odnosno prevlast žena knjižničara te se težilo povećanju broja muškaraca u struci. Međutim, danas se sve više govori i o drugim vrstama raznolikosti. Uz veću zastupljenost muškaraca u knjižnicama, sve se češće pod pojmom poticanja raznolikosti podrazumijeva otvorenost prema rasnim ili etničkim manjinama,⁶¹ kao i poticanje različitosti u mišljenjima, pristupu te raznolikosti ideja zaposlenika suvremenih knjižnica.⁶² Smatra se kako su kulturne različitosti, razlike u svjetonazoru, životnom stilu i sl., svojevrsno bogatstvo zajednice, djeluju pozitivno na njen razvoj i svakako ne pogoduju stereotipnoj slici knjižničara kao zatvorenih i dosadnih osoba.

e) RAD NA RAZVIJANJU KOMPETENCIJA I POTICANJE KOMUNIKATIVNOSTI

Rad na razvijanju osobnih kompetencija sasvim je sigurno jedan od najsnažnijih oblika borbe protiv negativnih stereotipa u svakoj pa tako i knjižničarskoj struci. Uz

⁵⁷ Usp. Wildemuth, Barbara. Nav. dj. str. 275-280.

⁵⁸ Usp. Antell, Karen. *Why Do College Students Use Public Libraries? A Phenomenological Study.* // *Reference & User Services Quarterly* 43, 3(2014), str. 232. URL: https://www.jstor.org/stable/20864204?seq=1#metadata_info_tab_contents (2020-02-02)

⁵⁹ Usp. Pho, Annie; Masland, Turner. Nav. dj., str. 273.

⁶⁰ Usp. Isto, 257-282.

⁶¹ Usp. Pho, Annie; Masland, Turner. Nav. dj., str. 258-260.

⁶² Usp. Hudson-Ward, Alexia. *Eyeing the New DIVERSITY.* // *American Libraries* 45, 7/8 (2014), str. 32. URL: <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26197501> (2020-02-04)

tradicionalna znanja i vještine koje se od knjižničara i danas traže i koja se trebaju usavršavati, pojavom novih tehnologija pred knjižničare se stavljaju novi izazovi, potrebe za brojnim novim znanjima i vještinama. Suvremeni knjižničari moraju biti upućeni u kreiranje i održavanje mrežnih stranica, u osnove *web* dizajna, moraju biti informacijski pismeni te sposobni prenositi svoja znanja i vještine korisnicima u svrhu njihova informacijskog opismenjavanja.⁶³ Knjižničari su, doduše, oduvijek znali s informacijama, poznavali su i kreirali njihovu organizaciju i načine pretraživanja, ali danas, u tzv. informacijskom dobu, kad informacije s jednog kraja svijeta u vrlo kratkom roku postaju dostupne u drugom i kad o pravoj informaciji u pravo vrijeme nerijetko ovisi sudbina: što pojedinaca, što raznih udruženja, društava i sl., oni moraju biti istinski informacijski stručnjaci. Rad na stalnom stručnom usavršavanju i razvijanju kompetencija stoga je iznimno bitan, a istinska kvaliteta i stručnost sasvim su sigurno jedan od najmoćnijih načina borbe protiv negativnih stereotipa. Uz niz posebnih kompetencija knjižničara o kojima govori suvremena stručna literatura, u njoj se navodi i niz općih kompetencija. Tako npr. I. Ivančić Medved ističe opću, osobnu i jezičnu kulturu; komunikacijska znanja i vještine; informatičku i informacijsku pismenost; sposobnost prenošenja znanja i vještina; sposobnost na kontinuirano učenje te etičnost u postupanju s građom i ljudima kao one opće/generičke kompetencije koje bi svi knjižničari trebali posjedovati.⁶⁴

Očito je kako se od šest navedenih općih kompetencija knjižničara čak tri odnose na rad na poboljšanju osobnih komunikacijskih vještina knjižničara (poboljšavanje opće osobne i jezične kulture, poboljšanje komunikacijskih znanja i vještina te sposobnost prenošenja znanja i vještina korisnicima), a i preostale tri tu su upravo zbog korisnika knjižnice, bolje komunikacije s njima i poboljšanja usluga koje im se u knjižnicama pružaju. Vodeći se potrebom za ovim i ovakvim kompetencijama suvremenog knjižničara, ne ulazeći pritom u činjenicu da je svaki pojedinac, neovisno o struci, različit pa je neki više ekstrovert, drugi pak introvert, očito je da stereotipno shvaćanje o tipičnom knjižničaru kao o nekomunikativnoj osobi koja živi u svom unutarnjem, introvertnom svijetu, pada u vodu. Dapače, ova struka traži izniman stupanj socijalnih kompetencija i razvijene komunikacijske sposobnosti. Ukoliko se to ne osvijesti, štoviše, ukoliko sami knjižničari „padnu pod utjecaj“ stereotipnog doživljavanja sebe kao nekomunikativnih

⁶³ Usp. Ivančić Medved, Ivana. Nav. dj., str. 81.

⁶⁴ Usp. Ivančić Medved, Ivana. Nav. dj., str. 82.

predstavnik svoje struke, kao i rasprava o knjižničarstvu u kojima postaje upitan nazivnik „profesija“ (često ga se smatra poluprofesijom ili čak skupom vještina)⁶⁵ može doći do slabijeg mišljenja o sebi samima, kao i svojoj struci.

f) SPREMNOST KNJIŽNIČARA NA RAZGOVOR O STEREOTIPIMA

Premda dio knjižničara smatra kako se protiv stereotipa ne treba boriti, već ih dapače, treba ignorirati, dio njih smatra kako (zbog njihove iznimne štetnosti) o njima treba otvoreno progovoriti te kako njihovo ignoriranje definitivno nije pobjeda nad njima.⁶⁶ Međusobna komunikacija knjižničara, tj. spremnost na razgovor o negativnim knjižničnim stereotipima, iz ovih se razloga može promatrati kao jedan od načina borbe protiv njih. Smatra se kako slobodno raspravljanje o ovoj temi na predavanjima, radionicama, knjižničarskim skupovima ili pak kroz objavljene radove, jača samosvijest knjižničara. Stereotipi se na ovaj način osvještavaju kao lažne slike, ali i slike na koje se imamo pravo ljutiti i o kojima, svjesni njihove moguće štetnosti po struku, smijemo i trebamo otvoreno govoriti. Nažalost, u hrvatskoj stručnoj i znanstvenoj literaturi, barem onoj koja bi trenutno bila pretraživa kroz dostupne nam knjižnične kataloge, bibliografije te baze podataka, nema vidljivih knjiga kao ni radova u časopisima ili pak zbornicima, koji bi se dublje bavili ovom temom. Izuzetak čine radovi koji se bave knjižničarskim kompetencijama, a koji se nerijetko dotiču stereotipa o nekomunikativnosti knjižničara, no ostalih se knjižničnih stereotipa dotiču tek ovlaš ili ih se ne dotiču uopće. Kako bismo mogli doznati opstaju li stari stereotipi još uvijek ili ih zamjenjuju neki novi (oni o kojima govori ovaj rad ili pak neki novi za koje i ne znamo), nužno je baviti se ovom temom te provoditi istraživanja. Jedno od takvih istraživanja provedeno među studentima zadarskog Sveučilišta, donosi po tom pitanju zanimljive rezultate. Budući da je obrada podataka još u tijeku, na kraju će se ovog rada kao prilog za primjer, prezentirati tek kratka potvrda jednog od spomenutih „novih“ stereotipa te negacija jednog od starih.

Novi imidž suvremenog knjižničara: stari i novi stereotipi u svjetlu novih tehnologija

Kao što je spomenuto u prethodnom poglavlju, uz stare stereotipe po kojima su knjižničari uglavnom neugledne i nekomunikativne osobe, češće ženskog no muškog

⁶⁵ Usp. Keer, Gretchen; Carlos, Andrew. Nav. dj., str. 41.

⁶⁶ Usp. Jennings, Eric. Nav. dj., str. 93-100.

spola, u novije vrijeme, vezano uz pojavu suvremene informacijsko-komunikacijske tehnologije, ...sve češće ih se doživljava i kao informacijske stručnjake koji sve znaju, a sve većom prisutnošću na društvenim mrežama PROMIČU se i spomenuti noviji stereotipi o knjižničarima prema kojima oni postaju zanimljive osobe nerijetko alternativnih sklonosti. Naime, oni se ne javljaju samo na mrežama, već se putem mreža jače promiču.⁶⁷ Činjenica je da ovakva prisutnost, ako je pametno iskorištena, može služiti promociji struke i jačanju njene pozitivne slike u javnosti. Naime, upravo putem društvenih mreža kao što su Facebook, LinkedIn, Twitter, YouTube, putem blogova, foruma i sl. Suvremene se knjižnice sve više otvaraju javnosti, poboljšavaju i olakšavaju komunikaciju sa svojim korisnicima, čineći je tako i manje formalnom. Nove tehnologije traže i nove oblike komunikacije (npr. stvaranje mrežnih prezentacija, komuniciranje kroz tekst, zvuk, video i sl.), a suvremene knjižnice u težnji „da budu tamo gdje su i njezini korisnici“ prihvaćaju, uče i usavršavaju i ove oblike komuniciranja.⁶⁸ Uvažavanjem nedostataka ovakve komunikacije, među kojima se osobito ističe problem zaštite privatnosti i zaštite osobnih podataka, kao i učenjem kulture ovakve komunikacije na mreži (prihvatanje pohvala, ali i kritika, pozitivnih, ali i negativnih reakcija korisnika)⁶⁹ knjižnice pokazuju da znaju kako se koristiti suvremenom tehnologijom, da su u korak s vremenom, da prate primjere dobre prakse te da znaju kako uspješno komunicirati s korisnicima u okrilju novih medija. Budući da mrežnim putem korisnici brže dolaze do informacija o radu knjižnice, zbivanjima u njoj i drugih potrebnih informacija, prisutnost knjižnica na mreži u današnje vrijeme već postaje nužnost, a način na koji je ona ostvarena umnogome govori o samoj knjižnici te pridonosi njenom doživljavanju u javnosti. Kreativnost i kvalitetna osmišljenosti mrežnih stranica te pametna upotreba društvenih mreža, kakvu je npr. pokazala Njujorška narodna knjižnica korištenjem društvene mreže Twitter (vrlo visoka interakcija s korisnicima: dijeljenje sadržaja, komentari i sl.) u konačnici može dovesti i do povećanja broja korisnika.⁷⁰ Korištenje društvenih mreža u svrhu poboljšanja slike knjižnica i knjižničara u javnosti (o čemu je donekle bilo riječi i u prethodnom poglavlju)

⁶⁷ Usp. Jennings, Eric. Nav. dj. str. 93-100.

⁶⁸ Usp. Šalamon-Cindori, B. Trebaju li knjižnicama društvene mreže: iskustvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. // Iz naših knjižnica, Kemija u Industriji. 60, 11(2011), str. 562-563. URL: https://hrcaj.srce.hr/index.php?show=clanak&id=clanak_jezik=108900 (2020-02-04)

⁶⁹ Usp. Isto.

⁷⁰ Usp. Eckerle, Courtney. Social Media Marketing: How New York Public Library increased card sign-ups by 35%. 2013. UR; <http://sherpablog.marketingsherpa.com/online-marketing/nypl-social-media-marketing/> (2020-11-11)

također više nije nepoznanica. Uz spomenuti alternativni prikaz odijevanja knjižničara na www.librarianwardrobe.com⁷¹, zanimljiv prikaz alternativnih knjižničara koji promiču novu sliku knjižničara u javnosti putem osobnih blogova daje i Christine Ann Lutz u svom radu *From old maids to action heroes*.⁷² Kožna Knjižničarka (crne duge kose, pohotna i s bičem u ruci) bori se protiv podređenosti knjižničara i zauzima se za njihova prava u društvu, Knjižničarka Za Ruževe je, za razliku od nekadašnjeg stereotipa o nebrizi za odjeću i neuglednom stilu odijevanja knjižničara, izuzetno modno osviještena, a Knjižničarka Osvetnica bori se za bolji status struke ističući mudrost, znanje i visok stupanj obrazovanja knjižničara.⁷³ Budući da, kako je u ovom radu već istaknuto, inzistiranje samih knjižničara na laskavim stereotipima i takvo njihovo prezentiranje na mreži korisnicima katkad nije simpatično i ne dovodi uvijek do poboljšanja javne slike knjižničara,⁷⁴ korištenje društvenih mreža u stvaranju novog, boljeg imidža, mora biti pametno osmišljeno. Drugačije rečeno: treba znati kako se predstaviti javnosti. Primjer zanimljivog, duhovitog i svakako poželjnog načina prikazivanja knjižničara u javnosti putem YouTubea daje Ramirose Ilene Attebury u svom radu *Perceptions of a profession: librarians and stereotypes in online videos*.⁷⁵ U videozapisima koje su kreirali sami knjižničari, a potom ih postavili na društvenu mrežu YouTube, vidljivo je kako oni svoj posao smatraju zanimljivim, što je izuzetno pozitivno za sliku knjižničara u javnosti. U šali se nerijetko vole predstavljati kao heroji, ali ponekad ističu i svoje stare stereotipe kako bi ih kroz humor i parodiju ublažili. Na ovaj način oni promiču doživljavanje knjižnica i knjižničara kao duhovitih osoba, spremnih na šalu i onda kad se radi o šali na svoj račun.⁷⁶ Osim za borbu protiv stereotipa, društvene nam mreže kroz analizu sadržaja mogu pružiti i uvid u suvremenu sliku knjižničarskih stereotipa. Da neki stari negativni stereotipi još uvijek nisu posve nestali, očito je iz istraživanja koje je o slici knjižničara na društvenoj

⁷¹ Usp. Jennings, Eric. Nav. dj., str. 96.

⁷² Usp. Lutz, Christine Ann. *From old maids to action heroes: librarians and the meaning of the librarian stereotypes*, 2005. URL: <https://drum.lib.umd.edu/bitstream/handle/1903/2670/umi-umd-2587.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2020-02-04)

⁷³ Usp. Isto. str. 42-51.

⁷⁴ Usp. Jennings, Eric. Nav. dj., str. 97.

⁷⁵ Usp. Attebury, Ramirose Ilene. *Perceptions of a profession: librarians and stereotypes in online videos*. // . *Library Philosophy and Practice* (e-journal). 2010, str. 1-22. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1454&context=libphilprac> (2020-03-09)

⁷⁶ Usp. Isto. str. 5-7.

mreži YouTube proveo Eric Poulin.⁷⁷ Naime, uz videozapise koji svjedoče o knjižničarima koji su „fora“ (mada ponekad sami forsiraju smiješne situacije da ih se ne bi povezivalo s nekadašnjim stereotipom o dosadnim osobama), knjižnicama kao samo naizgled tihim mjestima, a koja zapravo kriju smiješne i zabavne zgode, i knjižničarkama koje su uglavnom pretjerano seksualizirane, ovi video zapisi često na duhovit način prikazuju knjižničara muškog spola kao inteligentnu, ali još uvijek u skladu sa starim stereotipima, nespretnu i nerazgovorljivu osobu.

Za razliku od stereotipa, kako starih tako i novih, koji se baziraju na fizičkim obilježjima osobe i koji nemaju nikakve istinske veze s profesionalnim radom i potrebnim profesionalnim kompetencijama knjižničara, a samim time najčešće nemaju ni utemeljenje u realnosti, stereotip o knjižničarima kao informacijskim stručnjacima do kojeg dolazi pojavom suvremene tehnologije, može imati utemeljenje u stvarnosti, što će biti pojašnjeno u daljnjem tekstu. Naime, dok je stereotipe koji se baziraju na fizičkim i sl. obilježjima osobe teško povezati sa stvarnom slikom knjižničara upravo iz razloga što je svaka pojedinačna osoba zasebna individua s posebnim osobinama i interesima (pa je stoga i takva generalizacija nemoguća), ovaj se stereotip temelji na opisu posla koji knjižničari svakodnevno obavljaju i kompetencijama koje moraju posjedovati (o čemu je u prethodnom poglavlju bilo više riječi). Svi suvremeni knjižničari moraju biti informacijski pismeni (što podrazumijeva sposobnost pristupanja, vrednovanja, organizacije i učinkovitog korištenja informacija)⁷⁸, a oni knjižničari koji rade na obrazovanju korisnika i njihovom informacijskom opismenjavanju trebali bi k tome imati i osobine koje su potrebne za uspješno informacijsko opismenjavanje korisnika. Da je upravo rad na informacijskom opismenjavanju korisnika primijećen kao učinkovit u poboljšanju vanjske slike knjižničara očito je i iz studije grupe autora (Condit Fagan, Jody... [et al.]) *Librarian, Faculty, and Student Perceptions of Academic Librarians: Study Introduction and Literature Review*.⁷⁹ Naime, spomenuta studija sugerira kako je upravo podučavanje integrirane informacijske pismenosti, kako studentima, tako i nastavnicima,

⁷⁷ Usp. Poulin, Eric. A whole new world of freaks and geeks: Libraries and Librarians on YouTube. // Library and information science research electronic journal 18, 2(2008), str. 1-11. URL: https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.ntu.edu.sg/dist/8/644/files/2014/06/Vol18_I2_Poulin_FINAL.pdf (2020-10-10)

⁷⁸ Usp. Špiranec, Sonja. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. // Edupoint 17, 3(2003), str. 7. URL: http://edupoint.carnet.hr/casopis/cimages/edupoint/ep_17_1.pdf (2020-09-09)

⁷⁹ Usp. Condit Fagan, Jody... [et al.] // Librarian, Faculty, and Student Perceptions of Academic Librarians: Study Introduction and Literature Review. // New Review of Academic Librarianship, (2020), str. 1-38. DOI: 10.1080/13614533.2019.1691026 (2020-10-10)

povećalo vidljivost knjižničara i ostvarilo ga u novoj ulozi: ulozi nastavnika IL.⁸⁰ Kako je upravo ovakva interakcija knjižničara i studenata u promijenjenom okruženju visokoškolskih knjižnica (uvjetovanom pojavom suvremene tehnologije) put k anuliranju starih stereotipa koji nisu nestali, ali čiji negativni utjecaj na sliku knjižničara među studentima ipak nije tako jak kako se to dosad smatralo, ističe se i u radu skupine autora (Borchard, Laurie ... [et al.]) *Should we shush about the stereotype?*⁸¹ (Zanimljivost ovog rada jest i otkriće kako se mnoga stereotipna obilježja koja povezujemo s knjižničarima, u gotovo podjednakom postotku pridodaju i nekim drugim zanimanjima (računalni stručnjaci i medicinske sestre)). Mada je rad na informacijskom opismenjanju korisnika uglavnom povezan sa visokoškolskim i školskim knjižnicama, dakle, onom skupinom knjižnica koje svoje poslanje pronalaze u podupiranju odgojno-obrazovnog, odnosno znanstveno-istraživačkog rada matične ustanove, i druge vrste knjižnica teže pružanju niza usluga kojima se radi na obrazovanju korisnika.⁸² Budući da živimo u tzv. informacijskom dobu kad informacija postaje izvor moći⁸³, sve knjižnice, neovisno o vrsti, ne smiju izgubiti svoju tradicionalnu ulogu primarnog poznavatelja informacija i informacijskih izvora. Naime, u jednom se trenutku učinilo da bi do toga moglo doći. Kako je pojavom Interneta put do informacija postao iznimno brz, knjižnice su se prepale mogućeg gubitka te svoje uloge.⁸⁴ Međutim, zbog svoje usmjerenosti na kvalitetu informacija i izvora u kojima se one nalaze te zbog otvorenosti k suvremenim tehnologijama i njihovu upoznavanju, odnosno, drugačije rečeno, zbog otvorenosti knjižničara prema cjeloživotnom učenju u svrhu stvaranja novih znanja i razvitka potrebnih kompetencija,⁸⁵ do toga nije došlo. Smatra se kako knjižničari, kao informacijski stručnjaci, ne smiju zaostati za svojim dobom, već trebaju težiti

⁸⁰ Usp. Isto. str. 1.

⁸¹ Usp. Borchard, Laurie ... [et al.] // *Should We Shush about the Stereotype? Examining Student-Generated Images of Librarians. Practical Academic Librarianship. // The International Journal of the SLA Academic Division* 8, 1 (2018). str. 49-50. URL:

<https://journals.tdl.org/pal/index.php/pal/article/view/7036/6120> (2020-04-04)

⁸² Usp. Peterson, V. *Being a librarian – What professional librarians do. The balance careers*, 2018.

URL: <https://www.thebalancecareers.com/being-a-librarian-what-professional-librarians-do-2800215> (2020-11-11)

⁸³ Usp. Stančin-Rošić, Dubravka. *Obrazovanje korisnika za 21. stoljeće. // Zbornik radova / Međunarodno savjetovanje Knjižnice europskih gradova u 21. stoljeću, Varaždin, 4.-7.XI. 1998. Varaždin: Gradska knjižnica "Metel Ožegović". 1998. Str. 133.*

⁸⁴ Usp. Mi, Jia.; Nesta, Frederick. *Marketing library services to the net generation. // Library Management* 27, 6/7(2006), str. 415. DOI 10.1108/01435120610702404. (2020-09-09)

⁸⁵ Usp. Salz, Edith. *E-učenje za knjižničare. // 4. dani specijalnog knjižničarstva Hrvatske: Specijalne knjižnice – izvori i korištenja znanja. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 18-24.*

cjeloživotnom obrazovanju te stalno raditi na razvijanju i usavršavanju svojih informacijskih kompetencija. Oni trebaju međusobno dijeliti primjere dobre prakse te inzistirati na stručnoj izvrsnosti i etičnosti.⁸⁶ Iako je stereotip da knjižničari sve znaju ipak samo stereotip, na temelju navedenog možemo reći kako je stereotip o knjižničarima kao informacijskim stručnjacima jedan od rijetkih stereotipa koji ima utemeljenje u svakodnevnom radu knjižničara i da, štoviše, nemamo baš ništa protiv da on bude i naša realnost.

Prilog iz istraživanja

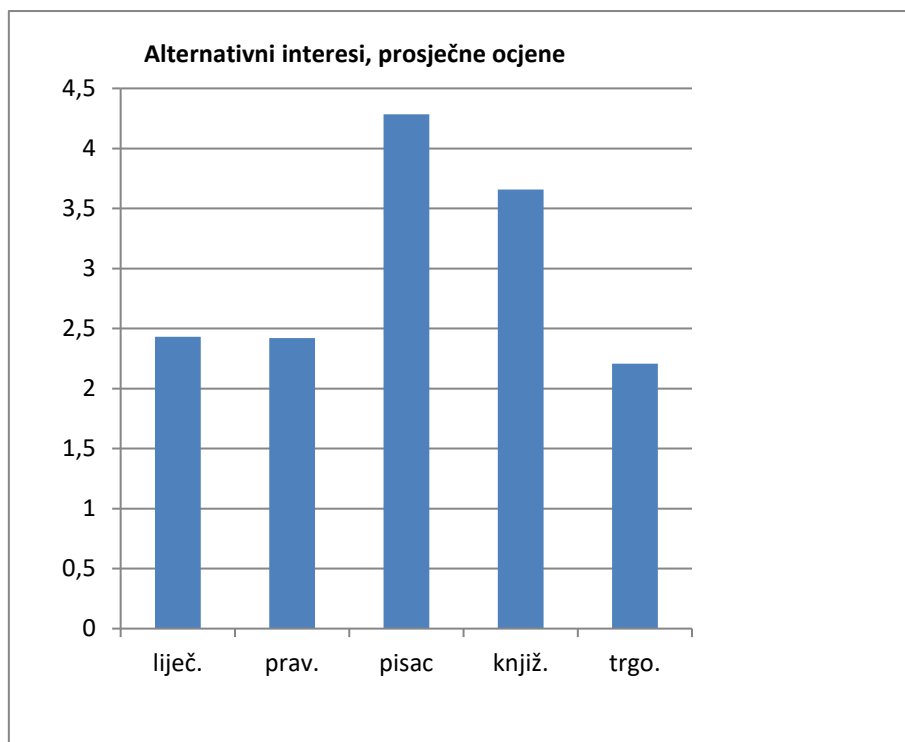
Budući da na javnu sliku određene struke pa tako i stereotipe vezane uz nju, uvelike utječu njeni medijski prikazi, studenti Sveučilišta u Zadru bili su zamoljeni da se stave u ulogu filmskog redatelja te prema zadanoj osobini (karakteristici) odaberu zanimanje glavnog lika. Bilo je moguće odabrati između pet zanimanja (liječnik, pravnik, pisac, knjižničar, trgovac), a za mjerenje je korištena Likertova ljestvica od pet stupnjeva gdje je pet značilo najviše priliči, a jedan najmanje priliči.

Analiza rezultata

1. Jedan od novijih stereotipa o knjižničarima, za koji se smatra da je nastao pod utjecajem novijih medijskih prikaza, prikazuje knjižničare kao osobe s alternativnim interesima. Ovo istraživanje donosi potvrdu takvog doživljavanja knjižničara u javnosti. Najvišu prosječnu ocjenu (najalternativnije zanimanje u očima studenata) pripada piscu (4,28), a odmah potom slijedi knjižničar (3,66), što je vidljivo iz tablice i grafikona koji slijede.

⁸⁶ Usp. Competencies for information professionals of the 21st century. Revised ed., June 2003. URL: https://www.sla.org/wp-content/uploads/2013/01/0_LRNCCompetencies2003_revised.pdf (2020-12-12)

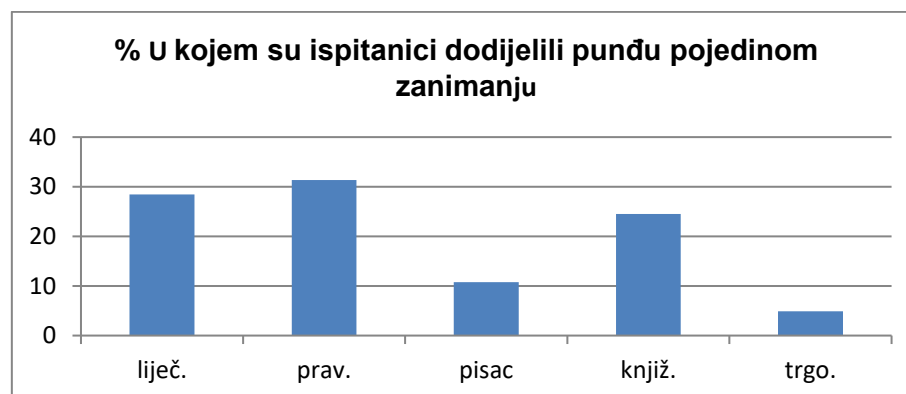
Alternativni interesi	liječ.	prav.	pisac	knjiž.	trgo.
prosj. ocjena	2,43	2,42	4,28	3,66	2,21
% jedinica	29,4	19,6	6,86	2,94	41,2
% dvojki	27,5	38,2	4,9	15,7	13,7
% trojki	21,6	27,5	8,82	11,8	30,4
% četvorki	13,7	9,8	11,8	52	12,7
% petica	7,84	4,9	67,6	17,6	1,96

Grafikon 1. Stereotip „Alternativni interesi“

2. Stereotip o knjižničarki kao ženi s punđom, jedan je od najstarijih poznatih stereotipa o knjižničarima. Međutim, prema rezultatima ovog istraživanja, punđa više nije „rezervirana“ za knjižničarke. Štoviše, na pitanje kojoj bi od predstavnica pet ponuđenih zanimanja studenti u svom filmu dodali punđu kao obilježje, knjižničarka se nalazi tek na trećem mjestu (24,51%) – iza pravnice (31,37%) i liječnice (28,43%), što je vidljivo iz prikaza koji slijede.

	liječ.	prav.	pisac	knjiž.	trgo.
% kojem su ispitanici dodijelili pundu pojedinom zanimanju	28,43	31,37	10,78	24,51	4,902

Grafikon 2. Stereotip „Žena s pundo“

Stereotipi neće nestati ako zatvorimo oči pred njima. No ako ih otvorimo, kao što je to vidljivo i iz prikazanih rezultata, možda doznamo još štošta novo o sebi, o slici svoje struke u javnosti i o načinima poboljšavanja te slike.

Zaključak

Duboko ukorijenjeni i prošireni unutar društvene zajednice, stereotipi ponekad predstavljaju teret s kojim se teško nositi. Doživljavanje osobe kao odbojne, neatraktivne i nekomunikativne već samim time što pripada određenoj struci nije ugodno. Takvi su stereotipi uvredljivi za samu osobu, ali i za struku kojoj pripada. Stereotipi o knjižničarima, prema kojima su oni mahom žene, nekomunikativne i neugledna izgleda, prate knjižničarsku struku već preko stotinu godina. Izazvani lošom slikom struke u javnosti, proistekle iz nedovoljnog znanja o njoj, a prošireni kroz medije, takvi stereotipi djeluju demotivirajuće na knjižničare te se stoga u knjižničarskim krugovima postavlja pitanje borbe protiv njih. Međutim, činjenica je da su stereotipi, poput predrasuda, uglavnom prilično tvrdokorni i da je takve slike teško mijenjati pa stoga i samo pitanje o načinu borbe protiv njih ostaje otvoreno za raznolike prijedloge.

Prikazivanje poželjnog izvanjskog izgleda, kako struke, tako i njenih djelatnika, veće otvaranje javnosti te težnja k većoj raznolikosti u knjižnicama, nerijetko se doživljavaju kao prikladan put. Međutim, kod ovih načina borbe protiv stereotipa treba

biti oprezan. Treba postojati svijest kako kod sva tri navedena načina može doći do pretjerivanja, a ono može proizvesti kontraučinak. Bilo kakvo forsiranje u svrhu opravdavanja i stvaranja ljepše slike može dovesti do stvaranja novih stereotipa koji ne moraju biti ugodni.

Kao jedan od načina borbe protiv negativnih stereotipa u novije se vrijeme sve češće navodi stvaranje novih, ljepših, pa čak i pomalo laskavih stereotipa o knjižničarima, onakvih kakve povremeno donose suvremeni medijski prikazi. Međutim, stvaranje takvih stereotipa neće dovesti do nestajanja onih starih, negativnih. Osim toga, i takvi su stereotipi, koliko god laskavi bili, ipak samo stereotipi.

Da bi negativni stereotipi mogli nestati, treba krenuti iznutra; od sebe samih i svog osobnog stava prema radu i struci kojoj pripadamo. Činjenica je da ukoliko sami sebe i svoju struku ne budemo doživljavali kao profesionalce ni javnost nas neće takvima prihvaćati.⁸⁷ Tu se uvijek radi o začaranom uzročno-posljedičnom krugu, a mi sami možemo u velikoj mjeri odlučivati hoće li on biti pozitivan ili negativan. Pozitivno samodoživljavanje, da bi bilo na zdravim temeljima, postiže se radom na sebi, tj. stjecanjem novih i usavršavanjem starih vještina. Otvoren razgovor o svim problemima u struci pa tako i onima koji se odnose na stereotipe, pridonosi bržem pronalaženju puta za njihovo prevladavanje, ali i većoj međusobnoj povezanosti samih knjižničara. Bolja međusobna komunikacija utječe na bolju sliku struke u očima knjižničara, a time i sebe samih kao njenih predstavnika, što, s druge strane, pridonosi i stvaranju poboljšane slike o knjižničarima u javnosti. Stvaranju pozitivne slike o struci u javnosti mogu pripomoći i nove mogućnosti koje se otvaraju pojavom novih tehnologija. Naime, pojavom ICT tehnologije, suvremeni knjižničari postaju prepoznati kao informacijski stručnjaci koji znaju kako doći do informacija, kako ih pružiti korisnicima i kako podučiti korisnike njihovu pretraživanju i etičnom korištenju.

Kako ni jedna borba, pa tako ni ona protiv stereotipa, ne može uspjeti bez hrabrosti i ljubavi prema predmetu na koji je usmjerena, tako se ljubav i poštovanje prema knjižničnoj struci treba nalaziti i u osnovi borbe protiv negativnih stereotipa iz domene knjižničarstva, neovisno o načinu na koji se vodi. Ako se vodimo spoznajom da je knjižničarstvo stara i nekad izuzetno cijenjena struka (imamo povijest), a ujedno i struka koja ima neupitnu svrhu postojanja u suvremenom društvu (imamo sadašnjost i zalag za

⁸⁷ Usp. Kunštek, Dubravka. Nav. dj., str. 4.

budućnost), tada nam našu struku zaista ne bi trebao biti problem voljeti i poštovati. Ako pritom osvijestimo negativne stereotipe o knjižnicama i knjižničarima kao možda doista štetne, ali ipak lažne slike, koje, kao što je u radu navedeno, možemo na različite načine, dostojanstveno, sustavno, hrabro i samouvjereno pobijati, oni nam više ne bi trebali biti prepreka u stvaranju ljepšeg viđenja struke, kako u očima javnosti, tako i u očima samih njenih djelatnika.

Literatura

Antell, Karen. Why Do College Students Use Public Libraries? A Phenomenological Study. // Reference & User Services Quarterly 43, 3(2014), str. 227-236. URL: https://www.jstor.org/stable/20864204?seq=1#metadata_info_tab_contents (2020-02-02)

Aronson, Elliot ; Wilson, Timothy D. ; Akert, Robin M. Socijalna psihologija. Zagreb: Mate, 2005.

Asheim, Lester. Librarians as professionals. // Library trends 27(1978/79), str. 225-257.

Attebury, Ramirose Ilene. Perceptions of a profession: librarians and stereotypes in online videos. // Library Philosophy and Practice (e-journal). 2010, str. 1-22. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1454&context=libphilprac> (2020-03-09)

Bazdan, Zdravko. Neznanje kao faktor zaustavljanja pozitivnog trenda u razvoju ljudskih prava i moguće posljedice – mjereno linijom 4. // Zbornik Sveučilišta u Dubrovniku, 2 (2015), str. 1-21. URL: <https://hrcak.srce.hr/149787> (2020-01-03)

Blackburn, Heidi. Gender Stereotypes Male Librarians Face Today". // Criss Library Faculty Publications. 12, 3(2015), str. 1-2. URL: <https://digitalcommons.unomaha.edu/crisslibfacpub/18> (2020-02-04)

Bonnet, Jennifer L.; McAlexander, Benjamin L. "How Do You Like Me Now?: An Image-Rating Study of Librarian Approachability." // Imagine, Innovate, Inspire: The Proceedings of the ACRL 2013 Conference / Edited by Dawn M. Mueller. Chicago: Association of College and Research Libraries Conference, 2013. Str. 262-269. URL: https://www.researchgate.net/publication/264373650_How_Do_You_Like_Me_Now_An_Image-rating_Study_of_Librarian_Approachability (2020-06-06)

Borchard, Laurie ... [et al.]. Should We Shush about the Stereotype? Examining Student-Generated Images of Librarians. // Practical Academic Librarianship: The International Journal of the SLA Academic Division 8, 1 (2018). str. 49-50. URL: <https://journals.tdl.org/pal/index.php/pal/article/view/7036/6120> (2020-04-04)

Braim Vlahović, Goranka. Osvrt na okrugli stol posvećen temi Stereotipi o školskim knjižničarima. URL: <http://www.husk.hr/osvrt-na-okrugli-stol-posvecen-temi-stereotipi-o-skolskim-knjiznicarima> (2020-02-03)

Carmichael, James V. The male librarian and the feminine image: a survey of stereotype, status and gender perceptions. // Library and Information Science Research. 14(1992). URL: https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/I_Carmichael_Male_1992.pdf (2020-02-02)

Chaintreau, Anne-Marie; Lemaitre, Rene. Funny libraries... // The image of the library: studies and views from several countries: collection of papers. / ed. by Valeria D. Stelmakh. Haifa: University of Haifa, 1994.

Competencies for information professionals of the 21st century. Revised ed., June 2003. URL: https://www.sla.org/wp-content/uploads/2013/01/0_LRNCompetencies2003_revised.pdf (2020-12-12)

Condit Fagan, Jody... [et al.]. Librarian, Faculty, and Student Perceptions of Academic Librarians: Study Introduction and Literature Review. // New Review of Academic Librarianship. (2020), str. 1-38. DOI: 10.1080/13614533.2019.1691026 (2020-10-10)

Dodds, Kathrin. Two steps forward and one step back: Has debunking librarian stereotype gone too far? // Midwest Popular Culture Association Conference. 2009, str. 1-9. URL: https://www.academia.edu/224999/Two_Steps_Forward_and_One_Step_Back_Has_Debunking_the_Librarian_Stereotype_Gone_Too_Far (2020-07-05)

Eckerle, Courtney. Social Media Marketing: How New York Public Library increased card sign-ups by 35%. 2013. URL: <http://sherpablog.marketingsherpa.com/online-marketing/nypl-social-media-marketing/> (2020-11-11)

Horvat, Aleksandra. Profesionalizacija bibliotekarskog zanimanja. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 32, 1-4 (1989), str. 103-113.

Horvat, Aleksandra. Školovanje knjižničara u Hrvatskoj. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1-2(1996), str. 133-142.

Ivančić Medved, Ivana. Knjižničar i karijera. // Knjižničarstvo 17, 2(2013), str. 75-84. URL: http://www.knjiznicarstvo.com.hr/wp-content/uploads/2014/05/228_Ivancic-Medved_2013_2.pdf (2020-07-08)

Jennings, Eric. The librarian stereotype: How librarians are damaging their image and profession. // College & Undergraduate Libraries, 23, 1(2016), str. 93-100, URL: <https://doi.org/10.1080/10691316.2016.1134241> (2020-02-02)

Keer, Gretchen; Carlos, Andrew. The STEREOTYPE Stereotype // American Libraries, 46, 11/12 (2015), str. 38-42. URL: <https://www.jstor.org/stable/24604301> (2020-28-05)

Knjižnice u 2013. // Priopćenje 51, 8.3.1. (30. travnja, 2015). URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2014/08-03-01_01_2014.htm (2020-08-08)

Knjižnice u 2019. // Priopćenje 57, 8.3.1. (11. rujna, 2020). URL: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/08-03-01_01_2020.htm (2020-08-08)

Kolega, Maja; Ramljak, Ozana; Belamarić, Jasna. ŠTO ĆU BITI KAD ODRASTEM? Analiza zanimanja u dječjim slikovnicama. // Magistra Iadertina 6, 6 (2011), str. 45-55.

Kunštek, Dubravka. Knjižničari i društvo: status knjižničara kao pokazatelj stava društva prema struci. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1-2 (1996), str. 3-12.

- Lubina, Tihana; Brkić Klimpak, Ivana. Rodni stereotipi: objektivizacija ženskog lika u medijima. // Pravni vjesnik : časopis za pravne i društvene znanosti Pravnog fakulteta Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, 30, 2 (2014), str. 213-233. URL: <https://hrcak.srce.hr/130938> (2020-02-02)
- Luthmann, Abigail. Librarians, professionalism and image: stereotype and reality. // Library Review 56, 9(2007), str. 773-780. DOI 10.1108/00242530710831211(2020-02-02)
- Lutz, Christine Ann. From old maids to action heroes: librarians and the meaning of the librarian stereotypes, 2005. URL: <https://drum.lib.umd.edu/bitstream/handle/1903/2670/umi-umd-2587.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (2020-02-04)
- Male Librarians: Stereotypes and Role Models. // Image of Libraries in Popular Culture. URL: <http://besser.tsoa.nyu.edu/impact/f01/Focus/Image/DarLynn/dntopic1.htm> (2020-12-10)
- Mi, Jia.; Nesta, Frederick. Marketing library services to the net generation. // Library Management 27, 6/7(2006), str. 411-422. DOI 10.1108/01435120610702404. (2020-09-09)
- Micle, Maria. Stereotypes regarding libraries and librarians: an approach of Romanian school and academic libraries. // Procedia – Social and Behavioral Sciences 163, 19(2014), str. 93-98. DOI: 10.1016/j.sbspro.2014.12.291(2020-02-02)
- Pagowsky, Nicole; DeFrain, Erica. "Ice Ice Baby: Are Librarian Stereotypes Freezing Us out of Instruction?" // Library with the Lead Pipe 3 (2014). URL: <http://www.inthelibrarywiththeleadpipe.org/2014/ice-ice-baby-2/> (2020-03-02)
- Passet, Joanne E. "Men in a Feminized Profession: The Male Librarian, 1887-1921." // Libraries & Culture 28, 4 (1993), str. 385-402. URL: <https://www.jstor.org/stable/25542592> (2020-06-07)
- Peterson, V. Being a librarian – What professional librarians do. The balance careers, 2018. <https://www.thebalancecareers.com/being-a-librarian-what-professional-librarians-do-2800215> (2020-11-11)
- Pho, Annie; Masland, Turner. "The Revolution Will Not Be Stereotyped: Changing Perceptions through Diversity" // The Librarian Stereotype: Deconstructing Perceptions and Presentations of Information Work. Chicago, IL: Association of College & Research Libraries, 2014. URL: https://pdxscholar.library.pdx.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1164&context=ulib_fac (2020-07-04)
- Poulin, Eric. A whole new world of freaks and geeks: Libraries and Librarians on YouTube. // Library and information science research electronic journal 18, 2(2008), str. 1-11. URL: https://cpb-us-e1.wpmucdn.com/blogs.ntu.edu.sg/dist/8/644/files/2014/06/Vol18_I2_Poulin_FINAL.pdf (2020-10-10)
- Pšenica, Davorka; Radovčić, Slobodanka. Knjižničarstvo danas: društvena važnost, ugled i status. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 39, 1-2(1996), str. 89-98.
- Radford, Marie L.; Radford, Gary P. Librarians and party girls: cultural studies and the meaning of the librarian. // Library Quarterly 73, 1(2003), str. 54-69. URL: <http://www.jstor.org/stable/4309620> (2020-04-04)
- Rudolph, Megan Anne. Librarians in film: a changing stereotype, 2008. Str. 1-38.

URL: <http://ils.unc.edu/MSpapers/3413.pdf> (2020-06-01)

Salz, Edith. E-učenje za knjižničare. // 4. dani specijalnog knjižničarstva Hrvatske: Specijalne knjižnice – izvori i korištenja znanja. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 18-24.

Stančin-Rošić, Dubravka. Obrazovanje korisnika za 21. stoljeće. // Zbornik radova / Međunarodno savjetovanje Knjižnice europskih gradova u 21. stoljeću, Varaždin, 4.-7. XI. 1998. Varaždin: Gradska knjižnica „Metel Ožegović“, 1998.

Stereotip. // Hrvatska enciklopedija. Mrežno izd., Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. URL: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=58036> (2020-08-01)

Šalamon-Cindori, B. Trebaju li knjižnicama društvene mreže: iskustvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. // Iz naših knjižnica, Kemija u Industriji. 60, 11(2011), str. 562–563. URL: https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=108900 (2020-02-04)

Špiranec, Sonja. Informacijska pismenost – ključ za cjeloživotno učenje. // Edupoint 17, 3(2003), str. 4-14. URL: http://edupoint.carnet.hr/casopis/cimages/edupoint/ep_17_1.pdf (2020-09-09)

Valković, Jerko. Utjecaj medija na socijalizaciju. // Riječki teološki časopis 47, 1 (2016), str. 99-116. URL: <https://hrcak.srce.hr/170107> (2020-07-01)

Velagić, Zoran. Povijesnost koncepcije knjižničnog trećeg prostora. // Narodne knjižnice kao treći prostor: zbornik radova / 9. savjetovanje za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj; uredile Dunja Marija Gabriel i Jelica Leščić. Zagreb: Nacionalna i sveučilišna knjižnica, 2015. Str. 29–42

Vladilo, Ivana. I Batgirl bila je knjižničarka. URL: https://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/I_Batgirl_bila_je_knji%C5%BEni%C4%8Darka (2020-09-01)

Vučemilović, Vesna. Diskriminacija žena na tržištu rada s osvrtom na Hrvatsku. // Praktični menadžment, 2,2 (2011), str. 68-71. URL: <https://hrcak.srce.hr/file/107057> (2021-04-01)

Wildemuth, Barbara. Library Anxiety Impedes College Students' Library Use, but May Be Alleviated Through Improved Bibliographic Instruction. // Evidence Based Library and Information Practice, 12, 4 (2017), str. 275-280. URL: <https://doi.org/10.18438/B8K082> (2021-01-02)